

VANEKOVÁ, Oľga: RÍMSKA LÚBOSTNÁ ELÉGIA A JÁN BOCATIUS. RECEPCIA RÍMSKEJ LÚBOSTNEJ ELÉGIE V POÉZII JÁNA BOCATIA. Bratislava: Veda, 2025. 183 s.

Angela Škovierová

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2026.73.2.7>

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1522-9863>

Open Access: Licensed under Creative Commons Attribution 4.0 (CC-BY 4.0)

Hoci Ján Bocatius (1569 – 1621) pochádza z územia dnešného Nemecka, konkrétne z dolnolužického mestečka Vetschau (po dolnolužickosrbsky Wětošow), ťažisko jeho latinskej poetickej tvorby sa viaže k územiu dnešného Slovenska, právom je preto považovaný za jedného z našich najvýznamnejších humanistických autorov. Jeho básnická tvorba sa opakovane dostáva do centra pozornosti slovenských filológov – neolatinistov i literárnych historikov (Jozef Minárik, Stanislav Šmatlák, Marta Kerulová, Daniel Škoviera, Jana Balegová, Eva Taranová). Autorkou najnovšej publikácie *Rímska ľúbostná elégia a Ján Bocatius* je klasická filologička a literárna historička Oľga Vaneková, ktorá upriamila pozornosť na III. knihu z Bocatiovej najpopulárnejšej zbierky *Hungaridos libri poematum* V. (Päť kníh Uhorských básní/básní vztahujúcich sa k Uhorsku), nazvanú *Nuptialia* (Sobášne básne), a v rámci nej na voľne rozmiestnený cyklus pätnástich básní venovaných dvom autorovým láskam – Rubelle a Elsule.

O. Vaneková poukazuje na Bocatiovu znalosť tvorby klasikov rímskej ľúbostnej elegie Catulla, Tibulla, Propertia a Ovidia, čo sa, prirodzene, prejavilo práve v jeho ľúbostných básňach. V prvej tretine monografie sa každému z klasikov venuje jednotlivo, pričom

v „rámcovom“ pohľade na každého z nich prináša základnú charakteristiku jeho ľúbostnej poézie. Nechýba ani celkový pohľad na obdobie vlády cisára Augusta (roky 43 pred Kristom – 17 po Kristovi), do ktorého je zasadená ich tvorba. Dôležitou súčasťou tejto časti sú podkapitoly venované samotnej rímskej ľúbostnej elégii, jej vzniku, charakteristike a nosným prvkom, ako aj elégii v novolatiniskom písomníctve a žánru elégie v súčasnej literárnej teórii.

Nosnou časťou monografie sú kapitoly venované básnikovmu životu: J. Bocatius pochádzal z protestantskej obchodníckej rodiny, vzdelanie získal v Drážďanoch a vo Wittenbergu, kde pokračoval v štúdiu na univerzite. Na území dnešného Slovenska pôsobil vo viacerých mestách, a to ako pedagóg (rektor evanjelickej školy v Košiciach a Prešove), verejný činiteľ (košický richtár) aj básnik. Mal blízko k vládncim elitám a zrejme aj preto bol povýšený do šľachtického stavu a cisár Rudolf II. mu udelil prestížny titul *poeta laureatus caesareus*. J. Bocatius sa neskôr pridá na stranu protihabsburských povstalcov, v jeho živote nastalo niekoľko dramatických zvrátov a napokon v roku 1621 zomrel počas diplomatickej cesty do Mikulova. Písal oslavné, gratulačné a ľúbostné básne – elegie, chválospevy, epigramy, lamenty, epitafy, roz-

216 lúčkové a smútočné básne. Väčšina z nich sa koncentruje v jedinečnej, prvej kompozične ucelenej knihe básní v Uhorsku z roku 1599, ktorá je predmetom analýzy.

Conditio sine qua non – podmienkou, bez ktorej sa dobrá monografia nezaobíde – je prehľad doterajších bádanií o skúmanom predmete. O. Vaneková ju naplnila v kapitole *Reflexia diela humanistického básnika Jána Bocatia v slovenskej literárnej historiografii a v neolatinistike*. Nasledujúce kapitoly venované interpretačným sondám do recepcie rímskej lúboštnej elégie v tvorbe J. Bocatia otvorila jeho predhovorom (Lector Benevole!) k tretej knihe *Uhorských básní*, ktorý preložila z latinčiny (uviedla aj latinské znenie), a následne priblížila jeho koncept lásky, manželstva a lúboštných citov. Už predhovor k III. knihe podľa nej dokazuje, že J. Bocatius sa prejavuje ako *poeta doctus*, ktorý sa okrem tvorby vyššie uvedených rímskych klasikov hlásil aj k tvorbe svojich súčasníkov spojených s jemu blízkym nemeckým kultúrnym prostredím (podarilo sa jej identifikovať Paula Melissa a Marca Antonia Flaminia). Predhovor prináša mnoho inšpirácií aj pre ďalší výskum, pretože na malom priestore vykazuje množstvo intertextových súvislostí s dielami antických a súvkeých autorov i s časťami Biblie.

V nasledujúcich dvoch kapitolách O. Vaneková analyzuje samostatne cyklus básní venovaných Rubelle (zrejme fiktívnej milenke) a Elsule (konkrétnej žene, manželke Alžbete Belsiovej). Zatiaľ čo Rubelle je dedikovaných desať básní, ktoré vyjadrujú lúboštný vzťah k milovanej žene, oslavu milenky a opisujú ukončenie vzťahu s ňou, počet básní pre Elsulu je podstatne menší. Bocatius jej venuje „len“ dve. Jedna báseň je venovaná obom ženám. V Bocatiových veršoch sa autorka podarilo identifikovať základné znaky rímskej lúboštnej elégie, avšak, ako sama tvrdí, vzhľadom na malý rozsah básní sú veľmi koncentrované. Prepojenie na básnický odkaz rímskych básnikov esenciálne vyjadřila v podkapitole *Rímski elegici a Bocatius*. Ukázala tu spoločné prvky tvorby J. Bocatia a jeho

rímskych predchodcov – okrem základného formálneho znaku lúboštnej elégie, elegického disticha, aj cyklickosť lúboštných básní venovaných jednej žene alebo vyjadrenie vernosti jedinej milenke. S každým zo „vzorových rímskych básnikov“ Bocatia spája využitie, respektíve nevyužitie konkrétnych textových prvkov, napríklad výrazových prostriedkov, ako sú deminutíva, básnické otázky a opakovania, alebo úvah o prirodzenej a umelej kráse žien, mytologických motívov a podobne. Publikácia je bohatá na konkrétne citáty, alúzie a slovné spojenia potvrdzujúce Bocatiov tvorivý prístup k dedičstvu rímskych elegikov.

Samostatnú zmienku si zaslúži doslova minuciózny rozbor jednotlivých veršov, ku ktorým sa autorka vracia v rôznych kapitolách aj niekoľkokrát, vždy akoby z iného uhla pohľadu a s dôrazom na iné slovo alebo iný prvok. Preklady veršov, ako konštatuje aj jedna z recenzentiek knihy Ludmila Eliášová Buzássyová, sa vyznačujú jednak zrelosťou a pôvabom, jednak vernosťou originálnemu textu.

Monografia doplnená o anglické resumé, menný register a zoznam prameňov a literatúry ukazuje, že v kontexte vývinu staršej slovenskej literatúry predstavuje J. Bocatius jedinečný zjav. O. Vanekovej sa podarilo doplniť poznatky, ktoré doteraz o tomto humanistickom básnikovi a jeho tvorbe máme, a zároveň načrtnúť perspektívy ďalšieho bádania jeho diela.

Mgr. Angela Škovierová, PhD.

Ústav lekárskej terminológie a cudzích jazykov

Lekárska fakulta Univerzity Komenského

Moskovská 2

811 08 Bratislava

Slovenská republika

E-mail: angela.skovierova@fmed.uniba.sk